

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการเข้าสู่การเป็นผู้จัดรายการวิเคราะห์ข่าวทางโทรทัศน์ของนักวิชาการ” ในครั้งนี้มีแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่ผู้วิจัยได้เลือกนำมาใช้เป็นกรอบการวิจัยดังนี้

1. แนวคิดเรื่องคุณสมบัติของนักจัดรายการโทรทัศน์ตามวิชาชีพนิเทศศาสตร์
2. แบบจำลองกระบวนการสื่อสารมวลชนของมัลเตทสกี (The Maletzke Model)
3. แนวคิดเกี่ยวกับบงค์กรสื่อมวลชน

แนวคิดเรื่องคุณสมบัติของนักจัดรายการโทรทัศน์ตามวิชาชีพนิเทศศาสตร์

งานด้านนิเทศศาสตร์ได้รับการยอมรับจากหลายฝ่ายว่าเป็นวิชาชีพ (professional) แขนงหนึ่ง ผู้ประกอบวิชาชีพแขนงนี้ต้องมีความรู้ ความชำนาญ และความรับผิดชอบต่อสังคมสูง เพราะการสื่อสารหรืออิทธิพลของข่าวสารนั้นเป็นบทบาทต่อสังคมได้ทั้งทางบวกและลบ ผู้ที่จะเข้ามาประกอบวิชาชีพแขนงนี้ควรจะต้องมีความเข้าใจถึงองค์ประกอบของงานนิเทศศาสตร์เป็นอย่างดี

การจัดรายการนั้น โดยทั่วไปแล้วจะพิจารณาคุณสมบัติตามความเหมาะสมของวิชาชีพไว้ในลักษณะคล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นนักจัดรายการในต่างประเทศหรือในประเทศไทย โดยที่ลักษณะงานการจัดรายการวิทยุโทรทัศน์นั้นเป็นงานที่ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ มีการสร้างสรรค์คิดค้นตลอดจนการบริการและบริหารร่วมกัน ดังนั้น การจะเป็นนักจัดรายการที่ดีจึงควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ (เนมาภรณ์ อัจฉริยะกุลและคณะ, การจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์ หน่วยที่ 1-4, 2533) คือ

1. มีความเป็นผู้นำ เนื่องจากการจัดรายการเป็นเรื่องของนโยบาย และมักควบคู่ไปกับงานบริหาร นักจัดรายการจะเป็นผู้วางแผนการจัดรายการ ซึ่งนักจัดรายการที่ดีนั้นควรเป็นผู้ที่คาดการณ์ล่วงหน้าและวางแผนได้ว่า รายการในวันต่อไป เดือนต่อไป และปีต่อไปควรจะต้องจัดรายการออกมาในลักษณะใด จึงต้องมีความเชื่อมั่นในตนเอง พร้อมทั้งจะนำผู้ร่วมงานให้คล้อยตามความคิดได้อย่างมีเหตุมีผล และนอกจากนั้น การจัดรายการเป็นงานที่ต้องมีการแข่งขันเพื่อเอาชนะใจผู้ชมอยู่ตลอด

เวลา นักจัดรายการที่ดีจึงควรมีความเป็นผู้นำที่สามารถพาให้ หน่วยงานได้รับความสำเร็จ หรือสามารถนำไปสู่จุดหมายปลายทางเมื่อมีอุปสรรคหรือปัญหาเกิดขึ้น

2. มีความรอบรู้ นักจัดรายการที่จะก้าวหน้าจะต้องอาศัยความรู้ความสามารถที่มีอยู่ในตัว เป็นส่วนสนับสนุน ความรอบรู้นั้นย่อมาหมายถึง ความรู้เฉพาะด้านที่ตนศึกษามาและความรู้รอบตัว ทั่วไปด้วย ทั้งนี้เพราะ

สิ่งที่จะให้แก่ผู้ชมนั้นต้องมั่นใจว่าถูกต้อง ให้ในสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ เมื่อมีเหตุการณ์อะไร เกิดขึ้นนักจัดรายการควรมีความรู้ที่จะจัดรายการเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นได้ทันที่

นอกจากความรู้ในเรื่องต่างๆที่ควรจะมีแล้ว สิ่งที่นักจัดรายการวิทยุโทรทัศน์จะละเลยมิได้ คือ การรอบรู้งานในหน้าที่ของนักจัดรายการวิทยุโทรทัศน์ว่ามีลักษณะอย่างไร และจะใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์ให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้อย่างไรบ้าง

3. มีความรับผิดชอบ นักจัดรายการต้องตระหนักเสมอว่า ตนต้องมีความรับผิดชอบต่องาน ในหน้าที่ ต้องรับผิดชอบต่อประชาชนผู้ชม นักจัดรายการจะต้องเป็น "ผู้ให้" หรือ "ผู้นำเสนอ" ในสิ่ง ที่จะก่อให้เกิดความรู้ ความบันเทิง และรายงานเรื่องราวข่าวสารให้ผู้ชมได้รับทราบอยู่ตลอดเวลา อย่างสม่ำเสมอและเหมาะสมกับสภาพของผู้ชม อันจะนำความเจริญมาสู่ประชาชนให้มากที่สุด

ความรับผิดชอบนี้มิใช่มีเพียงเท่านั้น ยังต้องรับผิดชอบต่อผู้ร่วมงานทุกฝ่ายด้วย งานจัดรายการจะได้สำเร็จด้วยดีนั้นมิใช่สำเร็จด้วยคนใดคนหนึ่งเพียงคนเดียว แต่งานจัดรายการนั้นจะต้องทำ ร่วมกันเป็นคณะจึงจะพาไปสู่จุดหมายและประสบความสำเร็จได้ดีกว่าทำเพียงคนเดียว ถ้าคนใดคนหนึ่งขาดความรับผิดชอบแล้ว การจะบรรลุผลสำเร็จนั้นคงจะเป็นเรื่องยาก

4. มีศิลปะในการนำเสนอหรือแสดงออก งานการจัดรายการส่วนใหญ่เป็นงานที่ต้องใช้ ศิลปะ ใช้ความเป็นศิลปิน แม้ว่าตัวนักจัดรายการจะไม่ต้องเป็นผู้แสดงเองหรือนำเสนอในทางศิลปะ เอง แต่ความที่ทำหน้าที่เป็นนักจัดรายการซึ่งเกี่ยวข้องอยู่กับงานที่ต้องแสดงออกหรือใช้ศิลปะใน การนำเสนอ จึงจำเป็นที่นักจัดรายการต้องมีพื้นฐานของความเป็นผู้แสดงออก (showmanship) ต้องกล้าที่จะแสดงออกในสิ่งที่ตนคิด ผู้จัดรายการต้องทำงานกับคนอื่นอยู่เสมอ (show technique) จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่นักจัดรายการจะต้องมีอยู่ในตัว จึงจะประสบความสำเร็จได้ง่ายกว่า คนอื่น

5. **รู้จักตัดลีนใจ** งานจัดรายการบางครั้งต้องการความฉับไวในการตัดลีนใจ เมื่อมีปัญหาหรือทางเลือกที่จะต้องตัดลีนใจ จะต้องใช้ความฉับไวที่มีอยู่ตัดลีนใจให้ทันทั้งนี้ทั้งนี้ต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์เป็นพื้นฐานเพื่อจะช่วยให้ตัดลีนใจไม่ผิดพลาด หรือหากจะผิดพลาดก็ต้องผิดพลาดน้อยที่สุด โดยต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนผู้ชม และชื่อเสียงของสถานีเป็นสำคัญ มีความสุขุมรอบคอบในการตัดลีนใจและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ด้วยดี

6. **มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี** ใจกว้างในการรับฟังความคิดเห็นคำติชมและผู้ร่วมงานเสมอ มีวาจาไพเราะในการติดต่อประสานงาน และควรยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เป็นนิจ เพราะงานจัดรายการนั้นไม่สามารถทำสำเร็จได้ด้วยคนเพียงคนเดียว การทำงานกับผู้อื่นให้ได้ผลดีที่สุดจึงจำเป็นต้องอาศัยมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

7. **มีทัศนคติที่ดีต่องานและมีใจรักงาน** งานจัดรายการเป็นงานที่ต้องอุทิศตัวเพื่องานอย่างแท้จริง การจะทุ่มเททั้งสติปัญญา ความคิด และกำลังกายให้แก่งานอย่างสม่าเสมอเพื่อสร้างงานให้เป็นที่ดึงดูดความสนใจและสามารถเอาชนะคู่แข่ง เอาชนะผู้ชมได้นั้น จำเป็นต้องมีทัศนคติที่ดีต่องานเป็นพื้นฐาน และต้องมีใจรักงานการจัดรายการอย่างแท้จริง จึงจะทำให้รายการที่ได้ออกปรากฏแก่สายตาตามประชาชน หากนักจัดรายการทำงานตามหน้าที่ ทำเพื่อให้มีรายการออกอากาศไปแต่ละวันโดยไม่ทุ่มเทกายใจ ไม่มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพนี้แล้ว ย่อมไม่ได้รับความสำเร็จอย่างแน่นอน

8. **มีความคิดสร้างสรรค์** นักจัดรายการต้องมีความคิดสร้างสรรค์ริเริ่มอยู่เสมอ ผู้ที่จะเกิดความคิดสร้างสรรค์ได้นั้น อย่างน้อยต้องเป็นผู้ที่เอาใจใส่คอยชมรายการโทรทัศน์อยู่เป็นนิจ จนดูแล้วเกิดความคิด (idea) และคิดสร้างรายการในแนวแปลกๆใหม่ๆ เพื่อให้ดึงดูดความสนใจของผู้ชมได้ เกิดความคิดแหวกจากความซ้ำซากจำเจที่เฝ้าดูอยู่ตลอดเวลา นั้น จะเป็นการดึงดูดผู้ชมให้ชื่นชมศรัทธารายการได้อย่างมาก นับเป็นความสำเร็จอย่างแท้จริง ดังนั้นนักจัดรายการที่ประสบความสำเร็จจึงมักจะมีคุณสมบัติข้อนี้แทบทั้งสิ้น

ไมเคิล ฟิชเชอร์ (Michael Fisher : 1981) ได้ทำการศึกษาวิจัยเพื่องานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทเกี่ยวกับนักจัดรายการโทรทัศน์ของสมาคมนักจัดรายการโทรทัศน์แห่งชาติ (The National Association of Television Program Executives หรือ NATPE) โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของนักจัดรายการโทรทัศน์ ซึ่งสรุปได้ดังนี้ คือ

- นักจัดรายการควรเป็นชายและควรเป็นชายหนุ่ม
- อย่างน้อยต้องได้รับการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย

- ควรมีประสบการณ์ทางด้านงานวิทยุและโทรทัศน์มาก่อน และควรมีผลงานมาแล้วหลายๆ ด้านในสถานีโทรทัศน์
- การมีทักษะในการทำงานยังไม่สำคัญเท่าการมีทัศนคติที่เหมาะสมกับงาน
- ต้องเป็นคนชอบดูโทรทัศน์เป็นกิจวัตร

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องของคุณสมบัติของนักจัดรายการโทรทัศน์นั้นมิได้มีเกณฑ์ตายตัวว่าจะต้องยึดข้อใดเป็นประการสำคัญที่สุด แต่ในทางปฏิบัตินั้นเป็นที่ยอมรับกันว่า การมีความคิดสร้างสรรค์ การมีประสบการณ์ มีความรับผิดชอบในหน้าที่ในฐานะสื่อมวลชน และความมีใจรักในงานโทรทัศน์ ดูออกจะเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ส่วนความรู้ในวิชาชีพนั้นจะเป็นคุณสมบัติสนับสนุนให้สามารถเป็นนักจัดรายการที่ได้เปรียบผู้อื่น

ฉะนั้น หากจะมีอาชีพเป็นนักจัดรายการโทรทัศน์ที่ดีแล้ว จึงจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์สำคัญ ดังที่กล่าวมาแล้ว เพื่อเป็นพื้นฐานในการจัดรายการโทรทัศน์ที่มีคุณภาพ

การศึกษาครั้งนี้ นำคุณสมบัติของนักจัดรายการโทรทัศน์ตามวิชาชีพพิเศษศาสตร์มาใช้ ประกอบการวิเคราะห์บทบาทการเป็นผู้จัดรายการวิเคราะห์ข่าวที่เป็นจริงของนักวิชาการ โดยนำคุณสมบัติพื้นฐานของการจัดรายการโทรทัศน์เป็นเกณฑ์เบื้องต้น ทั้งนี้ในการวิเคราะห์ถึงคุณสมบัติของนักวิชาการในบทบาทของผู้จัดรายการวิเคราะห์ข่าว ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องเหตุผลของการการจัดรายการประเภทข่าว และคุณลักษณะพิเศษของผู้สื่อข่าว และคุณสมบัติที่ดีของผู้สื่อข่าวเชิงตีความ ในการรายงานข่าวเชิงตีความ มาประกอบในการวิเคราะห์เพื่อให้ลึกลงไปถึงประเภทของรายการ (วิเคราะห์ข่าว)

ในการจัดรายการประเภทข่าวของแต่ละคนยังมีความแตกต่างกัน เนื่องจากเหตุผลหลายประการ แต่ที่สำคัญและเห็นได้ชัดที่สุดได้แก่เหตุผล 3 ประการคือ

1. เหตุผลส่วนบุคคลของนักจัดรายการข่าวผู้นั้น เช่น การสร้างปรัชญาที่เกี่ยวกับ "คุณค่าของข่าว" ของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน รวมทั้งความคิดเห็น การพิจารณา การประเมิน การวิเคราะห์ ความรู้สึก ตลอดจนทัศนคติที่มีต่อเหตุการณ์ที่เป็นข่าวของนักจัดรายการแต่ละคนที่มีความแตกต่างกัน

2. สภาพของสังคม อันได้แก่ ระบบการปกครอง การเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละสังคมในพื้นที่ต่างภูมิภาคกัน ย่อมแตกต่างกันไป

3. ระบบการบริหารและจัดการงานวิทยุโทรทัศน์แต่ละองค์การมีความแตกต่างกันไปตามสภาพสังคม

ในการจัดรายการข่าวผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดข่าวสารสู่มวลชนก็คือ ผู้สื่อข่าว (Reporter) ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ ผู้สื่อข่าวถูกกำหนดให้รับผิดชอบงานข่าวแต่ละประเภท ทำการสื่อข่าวโดยวิธีรวบรวมข้อมูลจากการบันทึกเหตุการณ์ หรือสถานการณ์จากการสัมภาษณ์ข้อมูลจากแหล่งข่าว ข้อมูลเอกสารและมีการนำไปรายงานให้แพร่หลาย ดังนั้นผู้สื่อข่าวจึงต้องมีความพร้อมอยู่เสมอตลอด 24 ชั่วโมง งานของผู้สื่อข่าวขึ้นอยู่กับสิ่งที่เกิดขึ้น และน่าสนใจ ในแต่ละวันจะเฝ้าดูว่าในวันใดวันหนึ่งที่หนึ่งจะมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นบ้าง และจะอย่างไรกับเรื่องเหล่านั้น ข่าวจะถูกรายงานไปสู่สาธารณชนในแต่ละวัน แต่ละชั่วโมง มีผลให้ผู้รับข่าวฉลาดหรือโง่ก็ได้ สังคมเสื่อมทรามหรือดีงามก็ได้ สังคมจะสำราญหรือสงบก็ได้ สังคมไร้สติหรือมีสติก็ได้ ฯลฯ บทบาทของผู้สื่อข่าวจึงมีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้สื่อข่าวควรมีลักษณะพิเศษ(พิเศษรู้ ขวลาธวัช และคณะ, การรายงานข่าวชั้นสูง, 2539) ดังนี้

1. **มีมโนคติ (Imagination)** สิ่งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจและความคิดและมีความเข้าใจในเหตุการณ์ สถานการณ์ของเรื่องราวทั้งหลายที่เกิดขึ้นเป็นข่าว รวมถึงความเคลื่อนไหว การกระทำและอากัปกริยาของบุคคลในข่าว เพื่อเขียนหรือรายงานได้อย่างละเอียดถูกต้อง และจะทำให้ผู้รับสารเข้าใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นกับลักษณะข่าวที่สะท้อนจากความเป็นจริงของเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการพูด การแสดงความคิดเห็น การเคลื่อนไหวของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในข่าว ให้ดูประหนึ่งว่าผู้รับสารได้พบเห็นหรืออยู่ในเหตุการณ์ด้วยตัวเอง ด้วยเหตุนี้ ผู้สื่อข่าวต้องพยายามคิดว่าตัวเองจะต้องทำหน้าที่และบทบาทให้เข้าถึงความจริง (ที่แท้) และความจริงแห่งจิตใจของผู้บริโภคข่าวสารที่สนใจข่าวหรือเรื่องราวอะไร และอย่างไร ในไม่กีวินาทีของข่าวที่เกิดขึ้น หากทำได้ดังกล่าวจะนำไปสู่ "ความสนใจ"

2. **มีความสนใจเป็นนิสัย (Curiosity)** คือ ความเป็นผู้อยากรู้อยากเห็น ผู้สื่อข่าวมองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความรู้สึกที่อยากรู้อยากเห็น น่าสนใจไปเสียหมด และมักจะต้องคำถามกับตนเองตลอดเวลา ทำไมถึงเกิดเหตุเช่นนั้น มันเกิดขึ้นได้อย่างไร และสาเหตุใด ทำไมถึงทำเช่นนั้น ทั้งนี้เพื่อจะได้หาคำตอบอันเป็นการปฏิบัติภารกิจของผู้สื่อข่าว และหน้าที่ของการสื่อสารมวลชนด้วยการรายงานข่าวให้ประชาชนได้ทราบในแต่ละวันว่า มีอะไรเกิดขึ้นบ้าง เป็นการปลุกสังคมให้ตื่นด้วยการป้อนข่าวสารให้รับรู้ตลอดเวลาให้รู้ว่าใคร (Who) ทำอะไร (what) ที่ไหน (Where) เมื่อไหร่ (When) ทำไม (Why) อย่างไร (How) ผู้สื่อข่าวต้องฝึกฝนตนเองให้รู้สึกสนใจจนเป็นนิสัยในทุกๆ เรื่อง ทุกสิ่งที่ได้เห็น ได้ยิน ได้ดูหรืออ่าน แม้กระทั่งรู้สึกประหลาดใจที่มีคนมาขอพบพูดคุยหรือติดต่อเข้ามาในสำนักงาน

3. **จมูกต้องได้กลิ่นข่าวเสมอ (Nose for news)** สืบเนื่องมาจากแนวคิดที่ว่ามนุษย์เรามักสนใจเรื่องที่มีลักษณะผิดปกติเสมอ หรือเรื่องที่ไม่เคยเกิดขึ้นบ่อยนัก วิธีที่ว่า Nose for News คือ "จมูกไวต่อข่าว" จึงเป็นการอุปมาอุปไมยให้เห็นภาพถึงลักษณะพิเศษของผู้สื่อข่าว คือ เป็นคนที่มีความไวต่อทุกเรื่องทุกข่าว รู้ได้ว่าอะไรเป็นข่าวและมีคุณค่าอย่างทันทีทันใดนั่นเอง

4. **คิดอย่างมีเหตุผล (Think Logically)** ด้วยเวลาอันจำกัดของผู้สื่อข่าวต้องพยายามคิดคำนึงถึงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยอาศัยความเร็ว หรือ คิดเร็ว รอบด้าน และเจาะลึก แยกแยะข้อเท็จจริง เรื่องราว ตั้งคำถาม ทหาความจริง และอธิบายเรื่องที่อยู่ในกระแสความสนใจอย่างมีเหตุผล Joseph Pulitzer เคยกล่าวว่า "จงคิดให้ถูกทาง จงคิดด้วยความมั่นคงหนักแน่น จงคิดเรื่อยไปอย่าหยุดยั้ง จงคิดอย่างเคร่งเครียด จงคว้าโอกาสทุกโอกาสที่คนอื่น ๆ เขาปล่อยให้มันผ่านไป..."

เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่างานข่าวมีความจำเป็นในการอาศัยคำบอกเล่า การพูดคุย และสัมภาษณ์ ผู้สื่อข่าวมีหน้าที่รวบรวมและเรียบเรียงถ้อยคำจนปรากฏเป็นประโยคข้อความให้ตรงกับเรื่องที่เกิดขึ้นจริงๆ การคิดอย่างมีเหตุผลจะช่วยตรวจสอบและให้น้ำหนักแก่คำบอกเล่า ความคิดเห็นเหล่านั้นเป็นอย่างดี

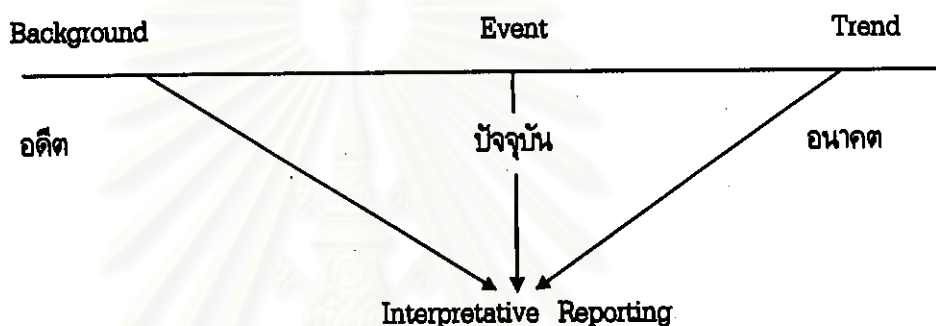
5. **มีความรู้กว้างขวาง (Wide Range of Knowledge)** ภารกิจของผู้สื่อข่าวต้องเข้าใจทุกเรื่องที่เกิดขึ้น และสามารถเรียบเรียงข้อความเชื่อมโยงเรื่องราวอธิบายเรื่องราวต่างๆ ในเนื้อหาของข่าวได้ครบถ้วน ความน่าภาคภูมิใจของผู้สื่อข่าวอยู่ตรงที่ไม่มีโอกาสใดในโลกนี้อีกแล้ว ที่เรียกร้องหรือคาดหวังให้มีความรู้กว้างขวางยิ่งไปกว่าอาชีพผู้สื่อข่าว คุณลักษณะพิเศษข้อนี้เองที่ทำให้งานข่าวค่อนข้างจำทำหายสำหรับผู้รอบรู้ สำหรับการรู้สึกเฉพาะด้านอาจจะเหมาะกับงานข่าวเฉพาะบางเรื่อง เช่น ผู้จบนิติศาสตร์ จะรู้เรื่องกฎหมายได้ดีถ้าไปทำหน้าที่ผู้สื่อข่าวศาล แต่อาจเกิดปัญหาในทางปฏิบัติ เพราะไม่อาจเขียนข่าวหรือรายงานข่าวศาลให้เข้าใจได้ เว้นแต่จะได้ฝึกฝนให้เป็นนักวารสารศาสตร์มาก่อน

การรายงานข่าวเชิงตีความ (Interpretation Reporting)

ในสังคมปัจจุบันการรายงานข่าวเชิงตีความ มีความจำเป็นในวิชาชีพนี้มากยิ่งขึ้น การแสวงหาข่าวสาร หรือ การสื่อข่าวของผู้ข่าวมีไปปฏิบัติหน้าที่ไปวัน ๆ เท่านั้น แต่ต้องพัฒนาศักยภาพของตนให้ก้าวทันโลก ทันเหตุการณ์และทันต่อความต้องการของผู้รับสารที่ต้องการบริโภคข่าวสารที่มีคุณค่า และเป็นประโยชน์ต่อตนเองมากที่สุด ดังนั้นการสื่อข่าวที่นอกเหนือจากการรายงานเหตุการณ์

หรือข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่แล้ว จำเป็นต้องแสดงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในอดีตสู่ปัจจุบัน และมีความหมายต่อเนื่องต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

Lester Markel แห่ง New York Times กล่าวว่า การรายงานข่าวเชิงตีความ คือ การตัดสินโดยไม่เอาความคิดเห็นส่วนตัวเข้าไปปะปน (Objective Judgement) ขึ้นอยู่กับรากฐานของภูมิหลัง (Background) ความรอบรู้ในสถานการณ์ (Knowledge of situation) การประเมินค่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

แผนภูมิที่ 1 กรอบของการรายงานข่าวตีความ

ที่มา : พิธิษฐ์ ชาวลาวัณย์และคณะ, การรายงานข่าวชั้นสูง กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2539

การรายงานข่าวเชิงตีความ (Interpretative Reporting) จึงเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ (Event) ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยมีความสัมพันธ์กับเบื้องหลัง (Background) ที่เกิดขึ้นมาในอดีต แล้วเชื่อมโยงกับแนวโน้ม (Trend) ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หรือผลกระทบที่ติดตามมา ดังนั้น การรายงานข่าวลักษณะนี้จะช่วยทำให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจในสถานการณ์ได้อย่างรวดเร็ว อันเป็นการสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางสังคมปัจจุบันที่ทุกคนทำงานแข่งขันกับเวลา จึงมีความจำเป็นที่จะต้องรับรู้ข่าวสารที่สั้น กระชับ และเข้าใจได้ง่าย

องค์ประกอบของการรายงานข่าวเชิงตีความ (Interpretative Reporting) (พิธิษฐ์ ชาวลาวัณย์และคณะ, การรายงานข่าวชั้นสูง, 2539) คือ

1. **มูลเหตุและแรงจูงใจ (Cause and Motive)** เป็นกระบวนการแสวงหาคำตอบของสาเหตุหรือปัจจัยที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์นั้น ๆ ขึ้นมา มูลเหตุและแรงจูงใจมักจะถูกปกปิดโดยแหล่งข่าว ผู้สื่อข่าวจะต้องใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติงานของตนเอง เพื่อให้ได้คำตอบที่ต้องการสำหรับการรายงานข่าว

2. ความสำคัญ (Significance) เป็นการแสดงความหมาย นัย หรือข้อสังเกตที่อยู่เบื้องหลังเหตุการณ์นั้น อันหมายถึง ความมีแนวโน้มหรือน่าสงสัยที่จะต้องได้รับการพิสูจน์หรือค้นหาข้อเท็จจริง

3. การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นการแยกแยะเนื้อหาของเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีระบบ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ต่างๆที่มีลักษณะสลับซับซ้อนให้เข้าใจง่ายขึ้นในช่วงระยะเวลาอันสั้น ซึ่ให้เห็นถึงเหตุการณ์ที่อาจก่อให้เกิดปัญหา ผลกระทบหรือการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

4. การเปรียบเทียบ (Comparison) เป็นการแสดงผลหรือทำนายสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อันเป็นเหตุมาจากปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์นั้นๆโดยตรง

ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการรายงานข่าวเชิงตีความ (Interpretative Reporting) ได้แก่

1. ข้ออ้าง (Reference) เป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นล่าสุด (Recent News Event) ได้แก่ คำอธิบายหรือคำกล่าวของบุคคลต่างๆ และสิ่งนั้นเป็นหลักฐานพิสูจน์ได้

2. ภูมิหลัง (Background) หมายถึง ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์นั้นโดยตรง ข้อมูลส่วนนี้จะช่วยให้ผู้รับสารเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3. ข้อมูลส่วนตัว (Resumes) ข้อมูลที่เป็นประวัติส่วนตัวของบุคคลต่างๆ อาจรวมถึงข้อมูลที่จัดเก็บในแฟ้มข้อมูล (Filing) และคอมพิวเตอร์เป็นต้น

4. การสำรวจ (Survey) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ทั้งในระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิมาใช้ประโยชน์ในการรายงานข่าว

5. สถานการณ์และแนวโน้ม (Situation and Trends) เป็นข้อมูลที่ผู้สื่อข่าวได้จากการศึกษาและติดตามข่าวสารที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนสามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต อันเป็นประโยชน์ต่อการตีความและวิเคราะห์ข่าวต่างๆ ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

คุณสมบัติที่ดีของผู้สื่อข่าวเชิงตีความ ได้แก่

1. ต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการสื่อข่าวในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นผู้เจาะลึกในเรื่องราวที่เกิดขึ้น

2. ต้องเป็นผู้มีความอดทน ละเอียดรอบคอบ สามารถปฏิบัติงานได้ท่ามกลางความกดดัน และการแข่งขันกับเวลา เพื่อให้ได้ข้อมูลข่าวที่จำเป็นสำหรับการนำเสนอ

3. ต้องเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องสถานการณ์และแนวโน้มของโลกปัจจุบันเป็นอย่างดี เพื่อวางแผนการทำงานให้ได้ข้อมูลข่าวที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับสาร

4. ต้องเป็นนักสำรวจ หรือ นักวิเคราะห์ที่ชำนาญ สามารถมองเห็นประเด็นข่าวที่จะนำมาอธิบายขยายความเพื่อประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

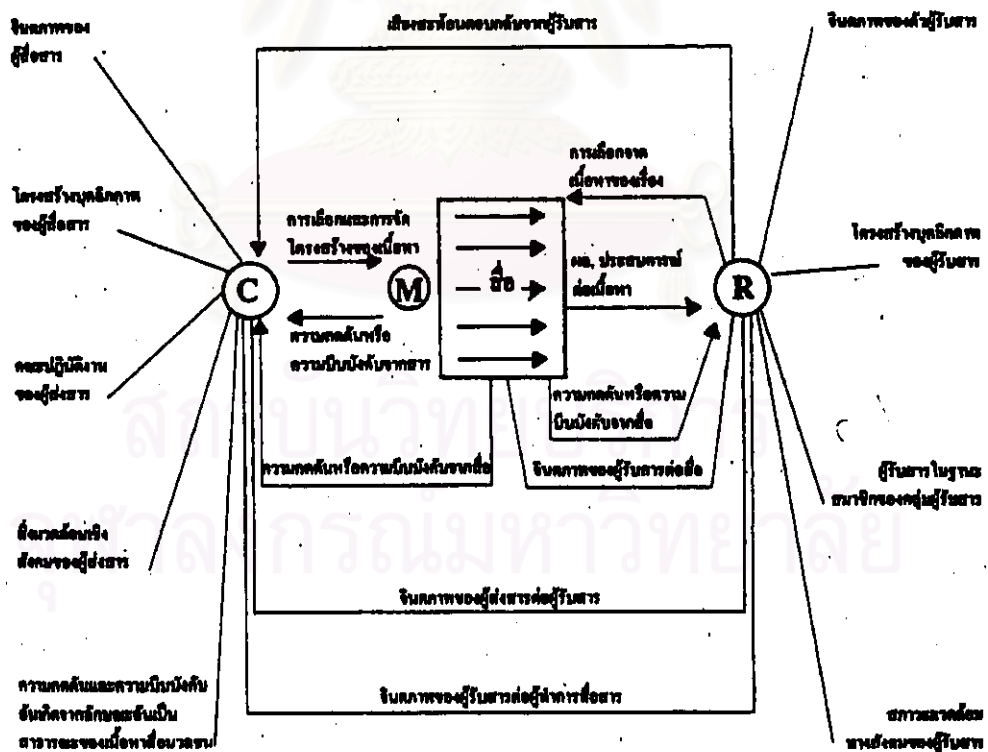

5. ต้องเป็นผู้ศึกษาเพิ่มพูนความรู้ของตนเองอยู่เสมอ เพื่อทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคโลกาภิวัตน์

ในการวิเคราะห์เรื่อง ปัจจัยที่มีต่อการแสดงบทบาทของนักวิชาการที่ทำหน้าที่จัดรายการวิเคราะห์ข่าวโทรทัศน์ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่องของคุณลักษณะพิเศษของผู้สื่อข่าว และคุณสมบัติของผู้สื่อข่าวเชิงตีความ มาประกอบในการวิเคราะห์ เพื่อให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำหน้าที่ผู้จัดรายการวิเคราะห์ข่าวโทรทัศน์ (ผู้ส่งสาร) ว่า ในการวิเคราะห์ข่าวซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการรายงานข่าวเชิงตีความนั้น นักวิชาการได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยเรื่องต่างๆ และมีคุณสมบัติดังกล่าวมาน้อยเพียงใด ในฐานะของผู้ส่งสาร

แบบจำลองกระบวนการสื่อสารมวลชนของมัลเตสกี (The Maletzke Model)

ในการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อสาร ในแบบจำลองกระบวนการสื่อสาร ในแบบจำลองของมัลเตสกี (Maletzke) นักวิชาการชาวเยอรมันผู้นี้ ได้แสดงให้เห็นว่าการสื่อสารมวลชนเป็นกระบวนการเชิงจิตวิทยาสังคมที่มีความสลับซับซ้อนเป็นอย่างยิ่ง เขาได้จำแนกให้เห็นถึงปัจจัยต่างๆ โดยชี้ให้เห็นว่าปัจจัยเหล่านั้นจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันโดยตลอด ตามแบบจำลองนี้

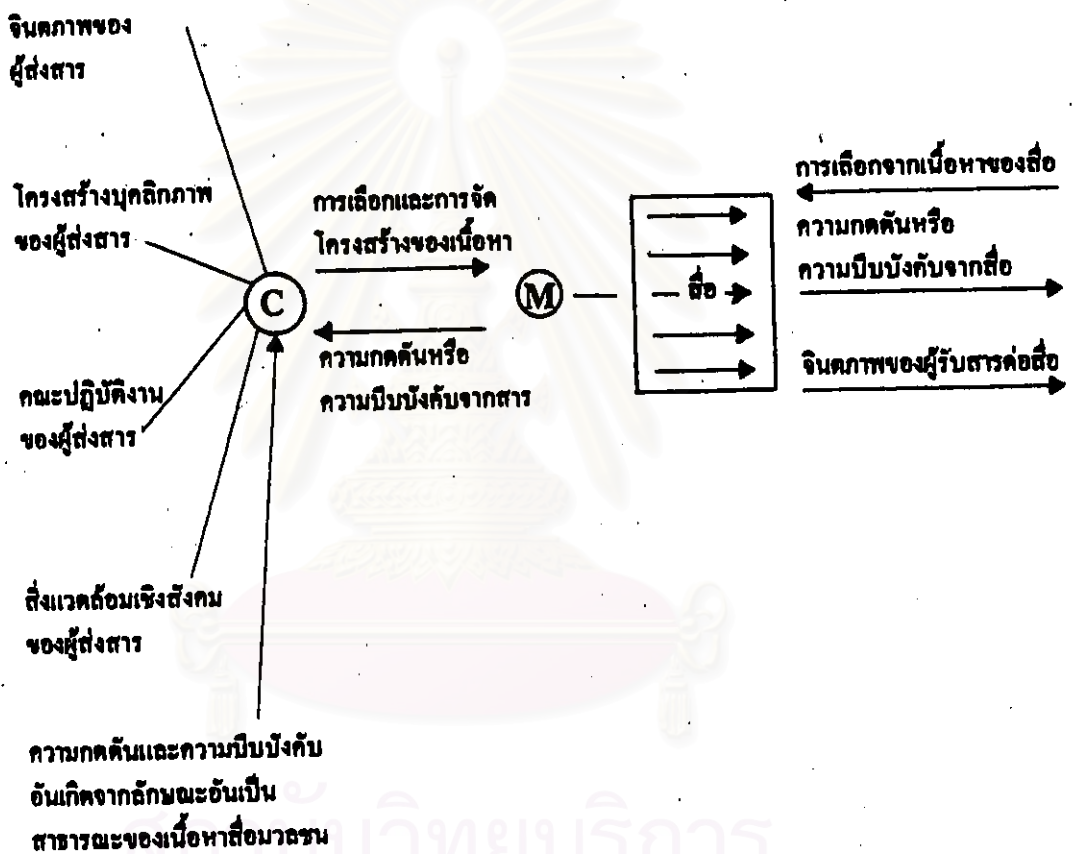

C = ผู้ส่งสาร   M = สาร   R = ผู้รับสาร

แผนภูมิที่ 2 : แบบจำลองกระบวนการสื่อสารของมัลเตสกี (The Maletzke Model)

ที่มา : Denis Mcquail และ Sven Windahl, Communication Models. Longman New York, 1981.

ในการทำความเข้าใจต่อกระบวนการสื่อสารมวลชน ตามแบบจำลองนี้เห็นว่ามีส่วนประกอบ 3 ส่วนหลัก คือ ส่วนของ C หรือผู้ส่งสาร M หรือสาร R หรือผู้รับสาร ซึ่งมีองค์ประกอบและปัจจัยมากมายที่สืบเนื่องต่อกันตั้งที่กล่าวมาแล้ว แต่ในการศึกษาเรื่องกระบวนการก้าวสู่การเป็นนักจัดรายการวิเคราะห์ข่าวโทรทัศน์ของนักวิชาการ ผู้วิจัยทำการศึกษาเฉพาะตัวผู้ส่งสาร คือ วิทยากร ผู้ดำเนินรายการ และนักจัดรายการเท่านั้น ไม่ได้ศึกษาถึงตัวสาร และผู้รับสาร ดังนั้นจึงขอหยิกยกแบบจำลองของมัลเตทสกี มาใช้เฉพาะในส่วนของผู้ส่งสารเท่านั้น

ส่วนประกอบของแบบจำลองกระบวนการสื่อสารของมัลเตทสกี ซึ่งแสดงปัจจัยต่างๆที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้ส่งสาร

ที่มา : Denis Mcquail และ Sven Windahl, Communication Models. Longman New York. 1981.

ผู้ส่งสารในกระบวนการสื่อสารมวลชนโดยปกติแล้ว จะมีวัตถุประสงค์หรือสารซึ่งอยู่ในสภาพพร้อมที่จะส่งไปมากกว่าสิ่งที่เขาส่งออกไป ในกรณีนี้ เขาจะต้องเลือกตัวอย่างจากปริมาณของวัสดุสื่อสารทั้งหมด ตามเกณฑ์บางอย่าง

ในขณะที่กำลังตัดสินใจว่า จะจัดวางโครงสร้างและจัดรูปแบบสารของเขาอย่างไร ผู้ส่งสารก็ต้องเผชิญกับสถานการณ์ของการเลือกด้วย การเลือกที่จะถ่ายทอดอะไรบางอย่างของผู้ส่งสาร และวิธีการจัดรูปแบบของสารในการสื่อสารอย่างไรวินั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ซึ่งอยู่ในแบบจำลอง

1. **จินตภาพของผู้ส่งสาร** หมายถึง การรับรู้ถึงบทบาท ทัศนคติ และค่านิยมของตัวเอง ซึ่งในที่นี้ก็หมายถึง วิถีทางที่ผู้ส่งสารมองเห็นบทบาทของตนเองในฐานะเป็นผู้ส่งสารด้วย กรณีนี้ผู้ส่งสารอาจจะมองตัวเองได้หลายฐานะ เช่น เป็นผู้ตีความเหตุการณ์ เป็นผู้ผลักดันแนวคิดแนวใดแนวหนึ่งโดยเฉพาะ หรือเป็นกระบอกเสียงที่สะท้อนเหตุการณ์เท่านั้น ในประเด็นนี้จะเห็นว่า บทบาททางวิชาชีพของผู้ส่งสารจะเปิดโอกาสให้เขาได้เปิดเผยแพร่ค่านิยมของตัวเอง

2. **โครงสร้างบุคลิกภาพของผู้ส่งสาร** มัลเตทสกีเชื่อว่าบุคลิกภาพจะมีผลต่อพฤติกรรมของผู้ส่งสาร บางคนอาจมีความเข้มแข็งและมั่นคงพอที่จะควบคุมการสื่อสารได้ บางคนมีความต้องการที่จะบอกกับผู้อื่นมากกว่าบอกกับตัวเอง มีสิ่งสำคัญอยู่ว่าการสื่อสารนี้เป็นกระบวนการที่ผู้ส่งสารต้องสั่งการอย่างเหมาะสม บางคนอาจใช้วิธีการแสดงความคิดเห็นหรือแสดงความรู้สึกจริง ที่มีต่อเหตุการณ์และเรื่องราวต่างๆ ที่ทำการสื่อสาร

3. **คณะปฏิบัติงานของผู้ส่งสาร** นักสื่อสารมวลชนนั้นแทบจะพูดได้ว่า ไม่สามารถทำงานแต่เพียงลำพังผู้เดียว แต่ต้องอาศัยผู้ร่วมงานและผู้ชำนาญเฉพาะด้านที่แวดล้อมเขาอยู่ ความจริงข้อนี้ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นข้อแตกต่างระหว่างนักหนังสือพิมพ์กับนักเขียนเชิงสร้างสรรค์อื่นๆ เช่น นักนวนิยาย เป็นต้น เพราะการที่ต้องทำงานเป็นคณะ เสรีภาพของนักสื่อสารมวลชน จึงถูกจำกัดลงไปชั้นหนึ่งโดยค่านิยมในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานนั้น

ในองค์กรสื่อมวลชนทั้งหลายมีความแตกต่างกันไป ตามขนาด จุดมุ่งหมาย ลักษณะประเภทของการเป็นเจ้าของและนโยบาย ซึ่งปัจจัยแวดล้อมอันสำคัญ สำหรับผู้ส่งสารแต่ละบุคคล ในส่วนของนโยบายนั้น ผู้ศึกษาทางด้านองค์กรสื่อมวลชนบางคนได้ให้ข้อสังเกตว่า นักหนังสือพิมพ์แต่ละคน อาจมีความเชื่อและทัศนคติ ตรงข้ามกับความเชื่อและทัศนคติขององค์กร แต่ความเชื่อและทัศนคติขององค์กรนั้น อาจบังคับนักข่าวให้ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับต่าง ๆ อย่างไรก็ดีนักสื่อสารมวลชนหรือนักหนังสือพิมพ์ก็อาจมีทางเป็นไปได้เหมือนกันในการที่จะโน้มน้าวองค์กรให้เปลี่ยนความเชื่อหรือ มีทัศนคติตรงกับงาน

4. **สิ่งแวดลอมเชิงสังคมผู้รับสาร** วิถีทางของการทำหน้าที่เฝ้าประตู (Gate Keeper) และการจัดรูปแบบเนื้อหาของผู้ส่งสาร จะขึ้นอยู่กับสภาพแวดลอมเชิงสังคมของเขา ทั้งนี้มิใช่แต่เฉพาะบรรดาผู้ที่

ทำหน้าที่ทำงานเป็นคณะและคนอื่นๆที่ทำงานในองค์กรเท่านั้น เกือบจะเป็นไปในลักษณะเดียวกับที่สภาพแวดล้อมเชิงสังคมของผู้รับสารมีผลกระทบต่อวิถีทางแห่งการเลือกและการได้ประสมการณจากเนื้อหาของสื่อ

5. ความกดดันและความบีบบังคับ อันเกิดจากลักษณะอันเป็นสาธารณะของเนื้อหาสื่อมวลชน มีข้อเท็จจริงอยู่ว่าผลผลิตของนักสื่อสารมวลชนนั้น เปิดกว้างให้สาธารณชนตรวจสอบได้เสมอ สิ่งนี้ก่อให้เกิดสภาพความบีบบังคับบางประการ แต่งานของนักสื่อสารมวลชนทั้งในด้านจิตวิทยา และด้านกฎหมาย บ่อยครั้งที่มีการควบคุมในระดับหนึ่งจากสมาคมวิชาชีพ ในประเด็นความกดดันและการบีบบังคับจากสภานั้น ย่อมทำให้ผู้ส่งสารมีพันธะที่จะปรับปรุงของสารให้เข้ากับประเภทของเนื้อหา เช่น รายงานข่าวพิศุภต้องเขียนขึ้นให้แตกต่างไปจากคอลัมน์อาชีพ สารอันหนึ่งจะพิจารณาได้ด้วยว่าเป็นหน่วยประกอบของสารทั้งหมด ข่าวชิ้นหนึ่งอาจจะจัดโครงสร้างในลักษณะเฉพาะให้เข้ากับรายการข่าวทั้งหมด

ความกดดันและความบีบบังคับจากสื่อ สื่อทุกชนิดย่อมก่อให้เกิดสภาพความบีบบังคับและทางที่จะเป็นไปได้หลายประการแก่ผู้ส่งสาร นักข่าว นักหนังสือพิมพ์ และนักข่าวโทรทัศน์ต้องปฏิบัติตามสภาพของเงื่อนไขที่แตกต่างกัน ในรายงานเหตุการณ์อันเดียวกัน

ในการศึกษานี้ ผู้วิจัยได้นำแบบจำลองกระบวนการสื่อสารมวลชนของมัลเททท์ในส่วนของผู้ส่งสารมาประกอบการวิเคราะห์ เพื่อแสดงให้เห็นว่าในการแสดงบทบาทของนักวิชาการที่ทำหน้าที่จัดรายการวิเคราะห์ข่าวโทรทัศน์นั้น เรื่องของความเชื่อมั่นในตัวเอง ที่มุงาน สังคมที่แวดล้อมนักวิชาการ รวมถึงความต้องการในข่าวสารของประชาชน ล้วนเป็นปัจจัยในการแสดงบทบาทผู้ส่งสารของนักวิชาการในสื่อโทรทัศน์

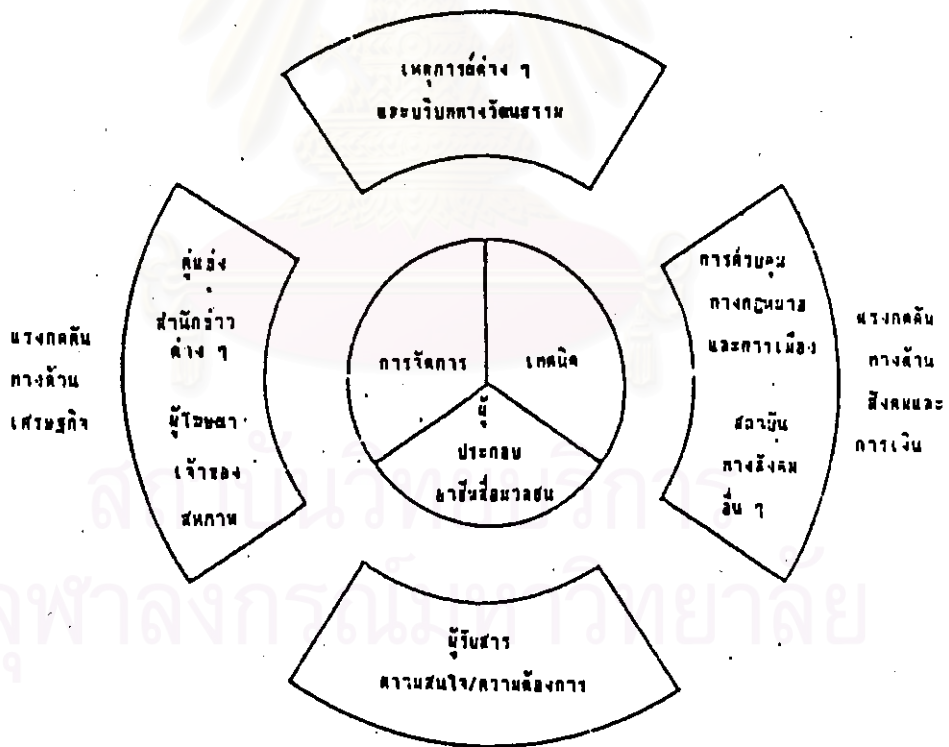
แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรสื่อมวลชน

ในสังคมยุคสารสนเทศ สื่อสารมวลชนได้เข้ามามีส่วนสำคัญในฐานะที่เป็นสะพานเชื่อมข่าวสาร ความรู้ ความบันเทิงและการแสดงออกของสังคม ระหว่างผู้ปฏิบัติงานองค์กรสื่อมวลชนกับประชาชนทั่วไปในฐานะผู้รับสาร ดังจะเห็นได้จากแนวคิดของเดนิส แมคควอล (Densis Mcquail : 1987) ในทฤษฎีการสื่อสารมวลชน (Mass Communication Theory) ที่กล่าวถึงองค์กรสื่อมวลชนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสถาบันทางสังคมได้มีการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการผลิต (Production) การผลิตซ้ำ (Reproduction) และการเผยแพร่ (Distribution) ข่าวสาร และความรู้ต่างๆไปสู่ประชาชนทั่วไปในฐานะผู้รับสาร ด้วยเหตุนี้การปฏิบัติงานขององค์กรสื่อมวลชน จึงต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมต่างๆทางสังคม ซึ่งอาจจะเป็นแรงกดดันต่อภาระหน้าที่ และเป็นการสร้างบรรทัดฐานให้ผู้ทำการสื่อสารมวลชนต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมที่ตนดำรงอาศัยอยู่ด้วย เราจึง

มักพบเห็นอยู่เสมอว่าสื่อมวลชนแต่ละประเภท ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ ฯลฯ จึงมักมีมิติของตัวเองทั้งในแง่ของระบบการจัดการ เวลาและสถานที่ พร้อมกับยังถูกจำกัดโดยการยอมรับของกรอบต่างๆทางสังคม

ดังนั้นความสัมพันธ์ในวัฒนธรรมการผลิตสื่อมวลชน อาจกล่าวได้ว่า บุคคลผู้ที่อยู่ในฐานะผู้สื่อสารกับมวลชน ย่อมจะต้องปฏิบัติงานอยู่ภายใต้กรอบนโยบายขององค์กรสื่อมวลชนที่ตนสังกัดอยู่ ในขณะเดียวกัน องค์กรสื่อมวลชนก็ถูกกำหนดให้ปฏิบัติงานหรือผลิตรายการของตนออกมาภายใต้กรอบสถาบันอื่นๆในสังคม จึงเปรียบเสมือนว่า ทุกๆส่วนในสังคมได้ทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมอีกต่อหนึ่ง

เดนิส แมคควอล (Denis Mcquail) ได้กล่าวถึงภารกิจที่องค์กรสื่อมวลชนถูกควบคุมในระดับต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้นองค์กรสื่อมวลชน จึงไม่สามารถปฏิบัติงานโดยอิสระด้วยตัวของมันเอง แต่จะต้องดำเนินงานอยู่ท่ามกลางแรงกดดันจากตัวแปรต่างๆทางสังคมไม่ว่าจะเป็นภายในหรือภายนอกองค์กรที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายและหลักการในการปฏิบัติงานขององค์กรโดยสามารถแสดงเป็นภาพได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 4 : แบบจำลองแสดงภาพขององค์กรสื่อมวลชนภายใต้แรงผลักดันทางสังคม
 ที่มา : Denis Mcquail, *Mass Communication Theory*, 2nd ed. (London : Sage Publications, 1987).

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมองว่าองค์การสื่อมวลชนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้นักวิชาการเข้ามาแสดงบทบาทในรายการวิเคราะห์ข่าวทางโทรทัศน์ ทั้งบทบาทวิทยากร ผู้ดำเนินรายการ(รับเชิญ) และการเป็นผู้จัดรายการวิเคราะห์ข่าวทางโทรทัศน์ ในขณะเดียวกันในบทบาทของผู้จัดรายการ นักวิชาการไม่สามารถดำเนินการผลิตสื่อโดยปราศจากบริบทรอบข้างในสังคม ทั้งปัจจัยในเรื่องของการแข่งขันทางการตลาด ความต้องการข่าวสารของประชาชน ความรับผิดชอบต่อสังคม วัฒนธรรม ความเข้าใจในเรื่องของการผลิต การเมือง และกฎหมายที่ควบคุมสื่อโทรทัศน์ ฯลฯ ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเข้าสู่การเป็นผู้จัดรายการวิเคราะห์ข่าวทางโทรทัศน์ของนักวิชาการ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย